

NÁDASI BÉLA

A kompetenciaalapú oktatás és jövője a büntetés-végrehajtás keretei között

Manapság sokan és sokat beszélnek a kompetenciaalapú oktatásról, de nézzük, mit is jelent ez, és milyen okok alapján forradalmasította oktatási rendszerünket.

Nemzetközi szinten az 1990-es években indultak meg a különböző kompetenciaterületekre vonatkozó elemzések. A kompetenciaalapú tartalom-meghatározás olyan területekre hívta fel a figyelmet, mint az együttműködés, a kritikus gondolkodás, az önbecsülés, a felelősségérzet és a tolerancia.

Az oktatáskutatók ez után arra keresték a megoldást, miképpen lehetne az egyre terebélyesedő kompetenciaterületeket egységesíteni és definiálni. 1997-ben a DeSeCo (*Defining and Selecting Key Competencies 1997–2002*; Kulcskompetenciák meghatározása és kiválasztása) kutatás eredményeképpen definiálták a kompetencia fogalmát. *A kompetencia azt a képességet jelenti, amelynek birtokában a komplex feladatokat adott kontextusban sikeresen oldjuk meg. A fogalom magába foglalja az ismeretek mobilizálását, a kognitív és gyakorlati képességeket a szociális és magatartási komponenseket és attitűdöket, az érzelmeket, valamint az értékeket.*¹

Az Európai Parlament és a Tanács 2006-ban fogalmazta meg azt az ajánlását², amelyben tisztázta az európai oktatás tartalmi standardjait. Az itt felsorolt kulcskompetenciák elmélyítése (tehát azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van a személyes boldogulásához és fejlődéséhez, az aktív állampolgári létehez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához) a javaslat szerint ahhoz járul hozzá, hogy az európai polgárok rugalmasan alkalmazkodhassanak a sokszínű európai társadalmi-kulturális és munkaerőpiaci térhez. A javaslat a következő kulcskompetenciákat ajánlja az unió oktatási kormányzatainak figyelmébe: az anyanyelven folytatott kommunikáció; az idegen nyelveken folytatott kommunikáció; a matematikai kompetencia és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén; a digitális kompetencia; a tanulni tudás; a szociális és állampolgári kompe-

¹ Summary of the Final Report. OECD/DeSeCo, 2003.

² Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006/962/EK).

tenciák; a kezdeményező- és vállalkozókészség; valamint a kulturális tudatosság és kifejezőkészség. A 2006. évi Nemzeti alaptanterv felülvizsgálatában már ott találjuk a fenti területeket: „Az iskolai műveltség tartalmát a társadalmi műveltségről alkotott közfelfogás, a gazdaság, a versenyképesség és a globalizáció kihívásai is alakítják, amelyeknek természetesen szeretnének megfelelni az iskolák. Az Európai Unió országaiban a megoldás a kulcskompetenciák meghatározásában és iskolarendszer fejlesztésében rejlik. A kulcskompetenciák birtoklása biztosítja az Unió valamennyi polgárának a gyors és hatékony alkalmazkodást a változásokkal átszőtt, modern világhoz. Az iskolai műveltség tartalmának irányadó szabálya tehát nem más, mint a kulcskompetenciák meghatározott kerete.”³

Egy másik aspektusból történő megközelítés alapján „a kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson, a tapasztalaton, az értékeken és a diszpozíciókon alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában”.⁴

A különböző definíciók rávilágítanak: a kompetenciaalapú oktatásnak az a célja, hogy az oktatottak a mindennapi életben hasznosítható és alkalmazható tudáshoz jussanak. A fogalom megközelítőleg egy évtizede került a közbeszédbe, amióta a PISA-sokk szembesítette a szakembereket azzal, hogy a közoktatásból kikerülő tanulók nagy része nincs birtokában a mindennapi élethez, a továbbtanuláshoz vagy a munkába álláshoz szükséges alapvető ismereteknek.

A PISA-sokk rövid áttekintése

Az OECD kezdeményezésére 2000-ben végezték el az első PISA- (*Programme for International Student Assessment*; a nemzetközi tanulóiteljesítmény-mérés programja) felmérést a tizenöt éves diákok körében. Az egyes mérésekkor egy-egy műveltségi terület nagyobb hangsúlyt kap, mint a többi. 2000-ben az olvasás-szövegértés, 2003-ban a matematika, 2006-ban a természettudományi műveltség képességének vizsgálatára került sor. 2009-ben ismét a szövegértés, 2012-ben pedig újra a matematika került a figyelem középpontjába. A vizsgálatban több mint harminc ország vett részt.

---

³ 110/2012. (VI. 4.) kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.

⁴ John Coolahan: *Compétences et connaissances*, Council of Europe, document pressed to Symposium on “Key Competencies for Europe”. Berne, Switzerland, 27-30 March 1996

A vizsgálatok nem az iskolai tudás felmérésére irányultak, hanem három jól elkülöníthető területet céloztak meg. Egyrészt azt vizsgálták, mennyire felkészültek a diákok a munkaerőpiac változó körülményeihez való alkalmazkodásra. További vizsgálódás tárgyául szolgált, mennyire képzetek arra, hogy megállják a helyüket a mindennapokban. Végezetül az analízis kiterjedt arra a területre is, mennyire nyitottak új ismeretek befogadására.

A vizsgálatok nyomán számos országban megkérdőjeleződött az oktatás eredményessége, de Magyarország a nemzetközi átlaggal összehasonlítva is nagyon rosszul szerepelt. A szerény eredmények (17–25. helyek) hatására Magyarországon PISA-sokról, kollektív oktatási csódról kezdtek beszélni.

A PISA-felmérés elmélete szerint csak az értelmes, megértett, átélt tudást lehet felidézni. *„A tananyag reprodukálására korlátozódó tudás ugyanis nem segíti az egyént önmaga fejlesztésében, személyisége kiteljesítésében. Oktatástudományi kutatások alapján új tudáskonceptió került bevezetésre, melyben a műveltség (literacy) és a kompetencia (competence) fogalma élesen elkülönült.”*⁵

Ettől az időtől kezdve elkezdődött az oktatásban a hangsúlyok megváltoztatása. A tanárközpontú ismeretátadó órák helyett a diákok kíváncsiságára és aktivitására építő tapasztalatszerző és problémamegoldó módszerek kerültek előtérbe. 2007-ben a Nemzeti alaptantervbe bekerültek a fejlesztendő kulcskompetenciák (anyanyelvi, idegen nyelvi, matematikai, természettudományos, digitális, önálló ismeretszerzés, szociális, vállalkozói és esztétikai), változtattak a tananyagban, és bizonyos tantárgyak óraszámait. Tovább erősödött a kompetenciaalapú oktatás a közoktatásban, további támogatást kapott az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák elsajátítása az iskolai tantervekben, kerettantervekben és a tankönyvekben. A közoktatás rendszerében és áttételesen az oktatási ágazat egészében is nagyobb hangsúlyt kaptak a mindennapi élethelyzetekhez szükséges készségeket, képességeket támogató tanulási folyamatok.

Ezek után szinte kötelező meghatároznunk, hogy mit nevezünk kompetenciaalapú oktatásnak. A Nemzeti alaptanterv szerint *„Az Európai Unió országában a kulcskompetenciák fogalmi hálójába rendezték be azokat a tudásokat és képességeket, amelyek birtoklása alkalmassá teszi az unió valamennyi polgárát egyrészt a gyors és hatékony alkalmazkodásra a válto-*

---

⁵ Csapó Benő: A tudás és a kompetenciák. In: Monostori Anikó (szerk.): A tanulás fejlesztése. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 2003

zásokkal átszőtt, modern világhoz, másrészt aktív szerepvállalásra e változások irányának és tartalmának a befolyásolásához”.

Ezt a nemzetközi trendet figyelembe véve több magyar szakember határozta meg a kérdéskörrel kapcsolatos fogalmakat, amelyek közül több definíció is időtállóan bizonyult. „Kompetenciaalapú oktatás az az oktatás, amely előre meghatározott kompetenciák megszerzésére irányul. A tanulók tudását, teljesítményét individualizált módon méri. Kompetenciaalapú oktatásnak a képességek, készségek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatást értjük.”⁶

„A kompetencia egy képesség és egy adott területen való jártasság ötvö-zete, valamint egy adott területen jelentkező követelmények magas szintű tel-jesítése. A legjobb eredményt a kompetenciák (intellektív, szociális és érzelmi intelligencia), a követelmények (szakmai tudás, szociális alkalmazkodás és önfegyelem), és a körülmények (optimális, nehezített, és megszokott) megfe-lelő együttállásában érhetjük el.”⁷

Mindezek alapján a kompetencialapú oktatás főbb jellemzői a kö-vetkezőkben összegezhetők:

- teljesítményre alapoznak;
- figyelembe veszik az egyéni haladást;
- tanulásközpontúak;
- specifikus célkitűzéseket állítanak;
- gyakorlatorientáltak;
- azonnali visszajelzést adnak;
- az értékelés teljesítményalapú, leírt kritériumok alapján történik.

A fejlesztés kulcsterületei az önállóság, együttműködés, empátia, problémameg-oldás, konfliktuskezelés, önreflexió, kritikus gondolkodás, közösségi részvétel.

Az oktatási tematika újdonságai a moduláris rendszer kialakítása, a kész-ségfejlesztés előtérbe helyezése, valamint az együttműködésre építés. Alap-jaiban megváltoztatja a tanár-diák viszonyt, előtérbe helyezi a hatékony fel-készítést a célzott tevékenységre. Preferálja az élethosszig tartó tanulást, továbbá támogatja az önálló és csoportos kreatív gondolkodást és cselekvést.

Összességében tehát a kompetencia azon elvárható ismeretek, képessé-gek, magatartási és viselkedésképek összessége, amely által a személyiség képes lesz egy adott feladat eredményes teljesítésére.

---

⁶ Galambos Rita: Esély a változásra, lehetőség a változtatásra. Kézirat. 2005

⁷ Oláh Attila: Érzelmi intelligencia és szociális kompetencia feladatok. Kézirat. ELTE Pszichológiai In-tézet, Budapest, 2005

A kompetenciaalapú oktatás lépcsőfokai a büntetés-végrehajtási szervezetnél

A büntetés-végrehajtási szervezet sem hagyhatta figyelmen kívül a nemzetközi trendet, a jogszabályi változásokat és a társadalmi környezet progresszív előretörését. Nemhogy nem hagyta figyelmen kívül, hanem a saját területén zászlóshajóként teljesítette a feladatát. Gondoljunk csak az Elektronikus közigazgatás operatív program 2009–2010. évi akciótervében nevesített *Felelősen, felkészülten a büntetés-végrehajtásban* szervezetfejlesztési programra, vagy a bv.-kódex kodifikációs előkészületeire, illetve végrehajtására. Aki nem alkalmazkodik azonnal a környezeti változásokhoz, az a későbbiekben nagy árat fizet. A szervezet döntött és reagált az új feladatokra. Így történt ez az oktatás területén is, de apróbb korrekciókra még szükség van. Most vegyünk górcső alá a még hiányzó lépéseket!

Első lépés a kiválasztás

Természetesen a büntetés-végrehajtási szervezet szempontjából nélkülözhetetlen igényként kell megfogalmazódnia a hatékony kiválasztás követelményének. A célzott felvételi eljárásban a sikeres kiválasztás nemcsak humán erőforrás szempontjából fontos, hanem pénzügyi okok miatt is, hiszen a felszerelés, kiképzés költsége jelentős anyagi terhet ró a szervezetre. Továbbá egy rosszul kiválasztott, alkalmatlan és motiválatlan személy jelenléte a rendszerben biztonsági szempontból is több rizikófaktort hordoz, illetve a rendkívüli események bekövetkezésének kockázatát is jelentősen emeli. A hatékony kompetenciaalapú kiválasztási rendszerben a szervezet és a munkavállaló igényei illeszkednek egymáshoz, ez az összeállítás mérhetővé válik. Minél nagyobb a megfelelés a két oldal között, annál sikeresebb a kiválasztás. Fontos azonban megjegyezni, hogy egy jól működő, valid, eredményes és korrekt munkapszichológiai alapokon nyugvó kompetenciaalapú kiválasztási eljárás kidolgozása és működtetése rendkívül idő- és költségigényes.

Második lépés a szervezet kulcskompetenciáinak meghatározása

A kulcskompetenciák definiálása és elsajátítása szükséges ahhoz, hogy a szervezet maradéktalanul teljesíthesse a törvényben és egyéb jogszabályokban meghatározott feladatait. Fontos ezt akként tenni, hogy az etikus magatartás és bánásmód a legmesszebbmenőkig érvényre jusson az egymás közti,

a fogvatartottakkal, illetve a szervezettel hosszabb-rövidebb ideig kapcsolatba kerülő más személyekkel való érintkezés során. További fontos kívánalom a kulcskompetenciák kapcsán, hogy zsinórmértékül szolgáljanak az egységes követelményrendszer meghatározásában és az állomány arra való felkészítésében. Az említett kritériumok garanciái és bástyái lehetnek egy jogszerűen, hatékonyan és emberközpontúan működő rendvédelmi szervnek, amely összhangban áll az adott társadalom erkölcsi, gazdasági és kulturális értékeivel, illetve normáival.

Kommunikációs kompetencia

A kommunikációs kompetencia egyrészt magában foglalja az anyanyelvi kommunikációt, a fogalmak, gondolatok, érzések, tények, vélemények kifejezését és értelmezését, megőrzését és közvetítését szóban és írásban. Továbbá a helyes, öntudatos és alkotó nyelvhasználatot a szervezet hierarchikus rendszerében, valamint a fogvatartottakkal való kommunikáció során egyaránt. A jó és helyesen alkalmazott kommunikáció kiválóan megelőzheti a rendkívüli eseményeket, illetve a kényszerítőeszköz-alkalmazásokat, tehát az egyén és a szervezet szempontjából kiemelkedő jelentőségű.

Másrészről magában foglalja az idegen nyelvi kommunikációt, amely az anyanyelvi kommunikációhoz hasonlóan az alapvető nyelvi készségekre épül. Ilyen a hallott és olvasott szöveg értése, a szövegalkotás és az interakció szóban és írásban. Ezek a tevékenységek a szolgálatellátás különböző területein a szervezet szükségleteinek megfelelően kell hogy történjenek. Az idegen nyelvi kommunikáció olyan képességekre és készségekre is támaszkodik, mint a közvetítés az anyanyelv és az idegen nyelv között, valamint más kultúrák megértése, amely figyelembe véve a külföldi fogvatartottak növekvő számát szintén megkerülhetetlen feladat. Az élethosszig tartó tanulóhoz a nyelvhasználatnak el kell sajátítania az önálló tanulás stratégiáit, és az ehhez szükséges technikai eszközök használatát. Ez a pozitív attitűd magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását és a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődést és kíváncsiságot.

Harmadrészt érinti a különböző szakterületekkel való együttműködést, illetve a fogvatartottakkal való jogi keretek közötti kooperáció főbb irányait. Itt jelentős szerepet kapnak a különböző társas és módszer-kompetenciák, mint az irányíthatóság, a segítőkészség, a helyzetfelismerés, a problémamegoldás. Az ilyen kompetenciák birtokában lévő személy intézkedései közben egyaránt képes közvetíteni a szervezeti, társadalmi és alapvető emberi jogok

tiszteletben tartását szem előtt tartó kívánalmaknak megfelelő szervezeti kultúrát.

Erkölcsei kompetencia

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjának alapvető célja kell hogy legyen a hallgatók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, az igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős szolgálatteljesítésre történő felkészülésük elősegítése. A képzés feladata, hogy életszerűen felkészítsen a fogvatartottakkal kapcsolatos érdekkonfliktusokra, segítsen választ találni a beosztásból fakadó ellentmondások feloldására. Ebben a munkában kiemelkedő jelentőségű lehet az iskolaközösség élete, tanárai példamutató magatartása, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés és az elfogadás.

Technikai kompetencia

A technikai kompetencia az ismereteknek és készségeknek azt a rendszerét jelöli, amelynek megfelelő szintje lehetővé teszi, hogy megfelelő ismeretek és módszerek felhasználásával kezelni lehessen a szervezetnél alkalmazott rendvédelmi eszközöket, műszaki berendezéseket és híradástechnikai eszközöket. A technikai kompetencia annak a tudásnak az alkotó alkalmazása, amelynek birtokában mozgósítani lehet a műszaki műveltséget a mindennapok szolgálatteljesítésekor, a szakmai munka mind színvonalasabb ellátása érdekében. Az ilyen kompetenciával felvértezett szervezeti tag egyaránt kritikus az egyoldalúan technikaellenes, illetve a technikát az emberi szempontok fölé helyező megnyilvánulásokkal.

Informatikai kompetencia

Magában foglalja a szervezet informatikai programjainak magabiztos kezelését, a főbb számítógépes alkalmazásokat – szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok –, és az elektronikus úton történő kommunikációt (e-mail, hálózati eszközök). Hangsúlyozni kell a rendszerek használatához kapcsolódó veszélyeket és etikai elveket, valamint a szerzői jogból és a szoftvertulajdonjogból a felhasználókra vonatkozó jogi kereteket.

Intézkedéstaktikai kompetencia

A szervezet szempontjából a legkiemelkedőbb az intézkedéstaktikai képesség. Az összes oktatott tantárgynak az kell hogy a célja legyen, hogy a hallgató olyan tudásra tegyen szert, amelynek segítségével a mindennapos szolgálati tevékenység során fellépő helyzetekre adekvát módon tud reagálni. Sokan az intézkedéstaktikát a kényszerítő eszközök alkalmazásával azonosítják. Ez azonban téves megközelítés. Az intézkedéstaktika ennél sokkal több. A kényszerítő eszközök alkalmazásán kívül magában foglalja a házi-, illetve a napirendben meghatározott egyes tevékenységek biztonsági protokollját, napi rutinját. Így a kényszerítő eszközök alkalmazása csak elenyésző hányada az intézkedéstaktika módszertanának. Hangsúlyozandó, hogy elenyésző, de fontos területe, hiszen pontosan és szűken meghatározott keretek között az alapvető emberi jogok súlyos korlátozását jelentheti. Egy jogi szakterületen jártas, interperszonális kapcsolatokban gyakorlott, jól kommunikáló szervezeti tag garanciája lehet a szolgálatellátás közben adódó konfliktushelyzetek békés megoldásának. Természetesen a továbbiakban is megjelenik a rendvédelmi közelharctaktika, illetve a lökiképzés, de kizárólag mint ultima ratio.

Önálló tanulási kompetencia

Ez a kompetencia azt jelenti, hogy a hallgató képes kitartóan tanulni, a saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is. Felismeri a szükségleteit és a lehetőségeit, ismeri a tanulás folyamatát. Ez egyrészt új ismeretek szerzését, feldolgozását és beépülését, másrészt útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. A hatékony és önálló tanulás arra készíti a tanulót, hogy előzetes tanulási és élettapasztalataira építve tudását és képességeit helyzetek sokaságában használja, otthon, a munkában, a tanulási és képzési folyamataiban egyaránt. A motiváció és a magabiztosság e kompetencia elengedhetetlen eleme.

A hatékony és önálló tanulás feltétele, hogy a hallgató ismerje és értse a saját tanulási stratégiáit, készségeinek és szaktudásának erős és gyenge pontjait, valamint képes legyen megtalálni a számára elérhető oktatási és képzési lehetőségeket, útmutatást/támogatást.

A hatékony és önálló tanulás további feltétele a saját tanulási stratégia kialakítása, a motiváció folyamatos fenntartása, a figyelem összpontosítása, valamint a tanulás szándékának és céljának kritikus mérlegelése. A hallgatónak

képesnek kell lennie a közös munkára és a tudásának megosztására másokkal, a saját munkája értékelésére, és szükség esetén tanács, információ és támogatás kérésére.

A pozitív attitűd tanulás iránti motivációt feltételez, folyamatos fenntartásához elengedhetetlen, hogy korábbi tanulási és élettapasztalatainkat felhasználjuk, új tanulási lehetőségeket kutassunk fel, és a tanultakat az élet minden területén széles körben alkalmazzuk.

Harmadik lépés a tananyagfejlesztés

A kompetenciaalapú oktatás központi kérdése a folyamatos és szisztematikus tananyagfejlesztés. A folyamat első pillére a felmérés, ennek folyamán sor kerül a megrendelői kör (intézetek, intézmények) igényének elemzésére. Fontos a betölteni kívánt munkakörök vizsgálata, a szakmai feladat kiválasztása és elemzése. Jó módszer lehet a kiválasztott munkakörben eredményesen teljesítő kollégák feladatainak meghatározása, elemzése feladatcsoportokhoz rendelve. Az elemzésnek tartalmi elemei az elvárt magatartásformák, a szükséges eszközök, berendezések és a büntetés-végrehajtás jövőbeli tendenciái. E műveletek folyamán megállapíthatók a feladatokat leíró lépések, tevékenységek, azok sorrendje, a szükséges eszközök, felszerelések, a kollégától elvárható magatartásformák, a teljesítmény megfigyelhető, mérhető standardjai. Ezek után a rendelkezésre álló tananyagot vizsgálni kell abból a szempontból, hogy alkalmassága ne legyen megkérdőjelezhető az oktatás szintjén, korszerű, a belső munkaerőpiac szempontjából fontos ismeretanyagot tartalmazzon, megfelelő érdeklődést keltsen az oktatásban részt vevőkben. Ha sikerült az előbbi kérdésekre kielégítő válaszokat adnunk, akkor tovább léphetünk a következő szintre.

A második pillér a tervezés, amely magában foglalja a képzési módszerek meghatározását, a tanulási célkitűzéseket, a teljesítménymérési módszereket, illetve magát a képzési tervet. A módszerek megválasztásánál a szervezet igényeit, a tananyag jellegét, az oktatási filozófiát, a rendelkezésre álló időt, a felhasználandó eszközök fajtáit, anyagi erőforrásokat, a rendelkezésre álló eszközöket, felszereléseket tartjuk szem előtt. Az adott hallgatóhoz, feladathoz, témához alkalmazható legmegfelelőbb módszer kiválasztása az oktató feladata, felelőssége. Minden feladat elsajátításához olyan célokat kell kitűzni, amelyek tartalmazzák azokat a tevékenységeket, amelyeket elvárunk a hallgatóktól a sikeres teljesítés érdekében. A teljesítmény-célkitűzések az egyes feladatokra, kompetenciákra vonatkoznak, pontosan meghatározzák,

milyen tevékenységekre legyenek képesek a hallgatók a tanulmányok végére (kimeneti célok). A rész célkitűzések a teljesítmény eléréséhez vezetnek, elősegítik a megvalósítást, az oktató feladat lépéseinek didaktikai csoportosítását jelentik. Az elméleti ismeretek mérési formái lehetnek tesztek, önállóan megfogalmazott, esszé jellegű dolgozatok. A gyakorlat mérése érdekében minden kompetencia megszerzését teljesítménymérés követi, ez vonatkozhat folyamatra; attitűdre; magatartásra; biztonságra. Lehet az előbbieket kombinációja is. A tervezés fázisának eredménye egy részletesen kidolgozott, az érvényben lévő törvényeknek és előírásoknak megfelelő képzési terv. E dokumentum az alapja a következő pillérnek.

A harmadik pillér a fejlesztés. Itt sor kerül az óratervek, oktatási és tanulási segédanyagok átdolgozására, korszerűsítésére. Fontos, hogy a végrehajtás az egységes cél érdekében történjen, az egyes tantárgyak ne az elkülönülést, hanem az egymásra épültséget hangsúlyozzák. A kompetenciaprofil összeállítása úgy történik, hogy az oktatásra kiválasztott szakmai feladatokat a képzési igényeknek megfelelően a szaktanárok csoportosítják. Ebben a munkában támaszkodni lehet a szabványos feladatelemzésre, amely felsorolja a feladatvégzéshez szükséges ismereteket. Az azonos ismereteket igénylő feladatokat egy csoportba kell sorolni. Ebben a munkában elsősorban didaktikai szempontok és az oktatás hatékonyságának szempontjai kell hogy érvényesüljenek. Minden kompetenciához készül egy tanulási útmutató, amelynek használata során a tanuló önállóan, egyéni ütemben készül fel. Az oktató az oktatási folyamat háttérét adja. Formátuma a bevezetés, célkitűzések (rész célkitűzések), tanulási tapasztalatok, tájékoztató lapok, hivatkozások, visszajelző eszközök, önellenőrzések, modellválaszok, teljesítményszintek, tudásszintfelmérő tesztek. További eszközei a hagyományos anyagok, interaktív oktatási anyagok, multimédiás oktatási anyagok. Az óratervek vonatkozásában a hagyományos féléves képzés nem alkalmazható, helyette modulokba szervezett oktatás és ehhez kialakított óratervek szükségesek. Az oktatási anyagok minőségének ellenőrzése érdekében rendszeresen el kell végezni a tesztelést. Ez lehet helyi teszt, amelyet a hallgatók és az oktatók próbálnak ki. A szakmai véleményeztetés a tárgyban jártas szakemberek által történik a szakanyag lektorálása által.

A negyedik pillér a végrehajtás. Ennél kulcskérdés a képzésben részt vevők beiskolázása. Ez a tevékenység a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja részéről nagyfokú koordinációt és szervezőmunkát igényel, ennek azonban feltétele az intézetek, intézmények részéről történő körültekintő felvételi rendszer és a kiszámítha-

tó beiskolázási igény. A képzési terv megvalósításának elengedhetetlen feltétele az elkötelezett és felkészült oktatói gárda, amely az adott keretek között figyelembe veszi az egyes osztályok közötti eltéréseket, és hatékonyan korrigálja a céltól való lemaradást, illetve eltérést. Ennél a résznél különösen nagy jelentőségű a hatékony segítséget nyújtó ellenőrzési rendszer működtetése mind az oktatók, mind a hallgatók vonatkozásában. Végül, de nem utolsósorban nem szabad megfeledkezni az oktatás dokumentálásáról, amely a helyzet rögzítésén kívül a továbblépés záloga is egyben.

Az ötödik befejező pillér az értékelés. A begyűjtött információk elemzése után következik az összefoglaló kiértékelés. Ha a rendelkezésre álló adatok alapján szükségessé válik, akkor sor kerül a rendszer korrekciójának kezdeményezésére, majd módosítására. Az értékelés fontos kérdései, hogy ki mikor mit és hogyan értékeljen. E módszertan kidolgozása elengedhetetlen annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogyan fejlesszük tovább a programot.

Végezetül a témakör *Szatmári L. Miklós* gondolkörével zárul. Minden embert érint a mai szervezett oktatás kisebb-nagyobb területe, s szerez bizonyos benyomásokat a tanításról, és a tanulásról egyaránt. Viszont kevesen vizsgálják meg, mit is jelenthet valójában tanulni, és oktatni. Vajon mindössze információk felhalmozása lenne a tanulás? Az oktatás pedig mindössze információk összegzése és átadása? Vagy pedig az oktatás és a tanulás egy izgalmas felfedezőút? Olyan kölcsönös tevékenység, amely mindkét oldalt hozzásegíti a látható valóság jelenségeinek összekapcsolásából megjelenő kreatív örömhöz, és a tanulás, az oktatás örömteli és izgalmas életézzé válik.

Bármiféle oktatás elsődleges feladata – ideális esetben –, hogy megtanítsa az élet legkülönbözőbb jelenségei közötti kölcsönös összefüggések felismerését. Hiszen ezzel magának az életnek a minél mélyebb értelmét, kapcsolatrendszerét, és jelentőségét leszünk képesek feltárni. A világ végtelenül sokrétű, és állandóan változik. Az elme segítségével csak részeket ismerhetünk meg belőle, ahogy például a büntetés-végrehajtási tevékenységet is mint szakmát. Ez szükséges és hasznos, de ez a folyamat mindössze csak a háttérre lehet a bennünk rejtőző intelligencia megjelenésének. Tehát nem lenne szabad elveszni az eszközben, hanem mindig szem előtt kell tartani a célt. A kreatív létezés megvalósítását, amely az élet jelenségeire nem sablonokkal, szokásokkal és reaktív cselekedetekkel válaszol, hanem újszerű, de jogszerű, adekvát tettekkel.

A valódi oktatás célja tehát nem pusztán az adott készségek és információk átadása, hanem azon túlmenően megmutatni az önismeret fontosságát, s az ahhoz szükséges eszköz használatát. E felismerés az önismeret kiszélesedésével

jön létre, s a kreativitás térnyeréséhez vezet. A kreativitás pedig az élet egyik legnagyobb örömforrása. Bármit tanuljunk vagy oktassunk, vigyük bele az előbbi elveket, s teljesen új lehetőségek és dimenziók jelennek meg tanulóként és oktatóként egyaránt. S ennek eredményeképpen a tanulás folyamata sokkal hatékonyabbá, mélyebbé, és ami a legfontosabb, örömtelivé válik.